

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Черниш В. І.

Науковий керівник – к. філос. н., доц. Старікова Г. Г.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Леніна, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)

E-mail: vlad.chernish@gmail.com, тел. (063) 208-44-30

The report addresses the problem of decision-making and philosophical aspect of the definition of the subject of decision making.

Проблема суб'єкта прийняття рішень може бути розглянута в рамках теорії прийняття рішень, яка як самостійна наукова дисципліна виникла наприкінці 40-х рр.. XX ст. з робіт Дж. Фон Неймана і О. Моргенштерна.

Теорія прийняття рішень (ТПР) – область дослідження, до якої залучаються поняття та методи математики, статистики, економіки, менеджменту та психології з метою вивчення закономірностей вибору людьми шляхів вирішення різного роду завдань, а також способів пошуку найбільш вигідних з можливих рішень.

Сьогодні аналіз процесів прийняття рішень носить міждисциплінарний характер. Тому їх розгляд не може бути лише обмежений рамками однієї дисципліни: соціології, психології, математики, історії, економіки тощо. Це призводить до втрати цілісності при описі процесів прийняття рішень.

Аналіз даної проблематики в контексті філософського знання дозволяє сформулювати загальні поняття та категорії для всіх дисциплін, що використовують ТПР. Дослідження проблеми прийняття рішень має значення для розвитку методології гуманітарного знання в цілому.

Незважаючи на міждисциплінарне походження ТПР, на думку В.С. Дієва, сьогодні можна говорити о загальному концептуальному апараті, що містить в собі такі поняття, як «рішення», «прийняття рішень», «процес прийняття рішень», які тісно пов'язані з поняттям «суб'єкт прийняття рішень».

Прийняття рішень є своєрідним вирішенням завдання. Ситуацію, у якій відбувається прийняття рішень, характеризують наступні риси:

1. Наявність мети. Необхідність прийняття рішень зумовлена наявністю деякої мети, яку необхідно досягти. Якщо ж ціль не поставлена, то й не виникає необхідності приймати яке-небудь рішення.

2. Наявність альтернативних ліній. Рішення приймаються в умовах, коли є більше ніж один спосіб досягнення мети.

3. Облік істотних суттєвих чинників. Рішення приймаються в умовах дії великої кількості чинників, що для різних альтернатив різні.

Поняття «прийняття рішень» не обмежується тільки трактуванням з галузі психології, представники менеджменту вважають прийняття рішень основою управління. Г. Саймон вважає, що «менеджмент просто

рівнозначний «прийняттю рішень», і основна увага науки управління має бути зосереджена на аналізі того, як рішення приймаються та як вони можуть прийматися більш ефективно».

Поняття «процес прийняття рішень» також багатозначні в силу того, що дане поняття використовується в багатьох дисциплінах. Складно дати єдине визначення, доцільніше виділити основні характеристики процесу прийняття рішень. Більшість мислителів пов'язують процес прийняття рішень з послідовними етапами діяльності, спрямованої на зменшення невизначеності, звуження кола вибору.

Суб'єкт прийняття рішень, з точки зору Г.В. Соріної, – це стійкий елемент процесу прийняття рішень, без якого неможливо прийняття рішень. В.С. Дієв вважає, що суб'єкт прийняття рішень – це той, кому належить приймати рішення, вирішувати проблему.

Поняття «суб'єкт» має тривалу традицію вивчення у філософії. З етимологічної точки зору, термін «суб'єкт» походить від латинського слова *subjectum*, що буквально означає «те, що лежить знизу, схильне». Поняття «суб'єкт» набуло широкого поширення завдяки філософському спору Р. Декарта та Ф. Бекона. Надалі воно справило значний вплив на всю європейську філософію. В.А. Лекторський, що працює над проблемою суб'єкта прийняття рішення, визначає його як «носія діяльності, свідомості та пізнання».

А.А. Столяров вважає, що поняття «рішення», «воля» і «вибір» значною мірою пов'язані один з одним. Виходячи з цього проблема рішення може бути інтерпретована як проблема свободи волі, яка, так чи інакше, була в фокусі мислителів впродовж всієї історії філософії.

Поняття «рішення», «прийняття рішень», «процес прийняття рішень», що визначають поняття «Суб'єкт прийняття рішень», тісно пов'язані з поняттям «діяльність», яке, з точки зору К.Х. Момджян, є основоположним для соціальної філософії.

З точки зору К.Х. Момджян, суб'єкт діяльності – це структурний елемент дії – одиниці діяльності, поряд з об'єктом. Суб'єкт, з його точки зору, – це джерело діяльності. Таким чином, суб'єкт прийняття рішень – це суб'єкт розумової діяльності щодо зменшення невизначеності.

Таким чином, рішення – це вибір альтернативи. Необхідність прийняття рішень усвідомлюється цілеспрямованим характером людської діяльності, що виникає на всіх етапах процесу керування і становить частину управлінського процесу. На характер прийнятих рішень значний вплив має ступінь повноти і достовірності інформації. Залежно від цього рішення можуть прийматися в умовах визначеності чи ризику невизначеності.